

การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในองค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร
การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน
ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น

A STUDY OF OPERATING CONDITIONS AND PROBLEMS IN COMPONENT 5,
CURRICULUM OF INSTRUCTION STUDENT ASSESSMENT ACCORDING
TO THE INTERNAL EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE SYSTEM AT
THE CURRICULUM LEVEL KHON KAEN UNIVERSITY

วรลักษณ์ ศรีอนันต์

WORALAK SRIANANTA

องอาจ นัยพัฒน์

ONG-ART NAIYAPATANA

ทวิกา ตั้งประภา

TAVIGA TUNGPRAPA

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

SIRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

กรุงเทพมหานคร

Bangkok

รับบทความ : 5 ตุลาคม 2563 /ปรับแก้ไข : 1 ธันวาคม 2563 /ตอบรับบทความ : 15 ธันวาคม 2563

Received: 5 October 2020 /Revised: 1 December 2020 /Accepted: 15 December 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพ การศึกษาภายในระดับหลักสูตรในองค์ประกอบที่ 5 มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2) หาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการ ของหลักสูตรในองค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน ตามระบบประกันคุณภาพ การศึกษาภายในระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยการวิเคราะห์ช่องว่างการดำเนินการในปัจจุบัน จำนวน 342 หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงเป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร จำนวน 40 คน ผู้ตรวจ ประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตร จำนวน 30 คน และบุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านการประกันคุณภาพ ของคณะ/หลักสูตร จำนวน 26 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล และแบบวิเคราะห์ช่องว่าง ผ่านการพิจารณาคุณภาพเรียบร้อยแล้ว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหา มีผลการดำเนินงานเฉลี่ยอยู่ในระดับ 3 คะแนน ซึ่งหมายถึง ยังไม่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และครูได้ดำเนินการบริหารหลักสูตรตามวงจรการประกันคุณภาพ อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลการสอบถามจากผู้ตรวจประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตร พบว่า มีหลักสูตรที่ดำเนินการ

ครบตามวงจร PDCA อยู่ในระดับปานกลาง แต่ไม่ค่อยพบว่าดำเนินการตามปรับปรุงการดำเนินงาน และ 2) สามารถเพิ่มแนวทางหรือออกแบบการดำเนินการใหม่ โดยให้มีการกำกับติดตาม (Check/Study) การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการ PDCA

คำสำคัญ : การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน, ระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร, การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน

ABSTRACT

The research aimed to 1) study the current state and operational problems of the internal education quality assurance curriculum level for element 5 curriculum, teaching management, and student assessment at the curriculum level at Khon Kaen University 2) to study the course implementation development method In component 5, curriculum Student assessment According to the internal educational quality assurance system at the curriculum level at Khon Kaen University by analyzing the gaps (Gap analysis) the current operation. The participants were selected with purposive sampling which included 328 curriculum, 40 teachers responsible for the curriculum, 30 curriculum level assessors, and 26 personnel responsible for quality assurance of the curriculum. The data were obtained from questionnaires, interviews, data records, gap analysis was successfully considered quality. The analysis was then performed by statistical data: percentage, mean standard deviation, and content analysis.

The results revealed that: 1) the condition and problems of curriculum implementation teaching students of the curriculum to have an average score of 3 points, which means is not clear concrete and was found that the teachers implemented the curriculum following the quality assurance cycle at a medium level. However, when considering the results of inquiries from curriculum level assessors, there was a medium level curriculum which completed the PDCA cycle, but rarely found that each curriculum has proceeded to improve operations (Action) 2) the guidelines can be added or redesigned by having the follow up (Check) the implementation of various steps in the PDCA cycle.

Keywords : Internal education quality assurance, Internal quality assurance system for curriculum level, Teaching management and student assessment

บทนำ

ในท่ามกลางปัจจัยภายในและภายนอกหลายประการที่ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการ (Office of the Higher Education Commission, 2015, p. 1) ความมั่นใจแก่สังคมว่าสามารถพัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิต ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มากขึ้น ก่อปรกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 (ฉบับที่ 4) ในมาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก โดยให้สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับต้นสังกัดพัฒนาระบบและกลไกการประกันคุณภาพเพื่อตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตั้งแต่ระดับหลักสูตร คณะวิชาหรือหน่วยงาน และระดับสถาบัน ดังนั้น มหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงร่วมกับต้นสังกัดในการจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (Office

of the Higher Education Commission, 2015, p. 27) ประกอบด้วย การประกันคุณภาพระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน โดยเริ่มตั้งแต่การควบคุมคุณภาพ ติดตามตรวจสอบ และพัฒนาคุณภาพ การพัฒนาตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้ผลการบริหารจัดการหลักสูตรที่ได้คุณภาพตามมาตรฐานการอุดมศึกษา โดยมุ่งไปที่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษามากกว่าการประเมินคุณภาพ เพื่อให้สามารถส่งเสริม สนับสนุน กำกับติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามที่กำหนด สะท้อนการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ รองรับการประเมินผล และติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาตามกฎหมายกระทรวง รวมทั้งการสร้างความมั่นใจ ต่อสังคมในเรื่องคุณภาพบัณฑิต โดยผู้เรียนมีงานทำ มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และประกอบการศึกษาขั้นพื้นฐานหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ตั้งแต่การวางระบบคุณภาพ ควบคุมคุณภาพ ติดตามตรวจสอบคุณภาพ ประเมินคุณภาพ และพัฒนาคุณภาพ ตามวงจรคุณภาพ (Office of the Higher Education Commission, 2015, p. 30) คือ การวางแผน (Plan) เริ่มกระบวนการวางแผนการประเมินตั้งแต่ต้นปีการศึกษา โดยนำผลการประเมินปีก่อนหน้ามาใช้เป็นข้อมูล ในการวางแผน การดำเนินงานและเก็บข้อมูล (Do) การประเมินคุณภาพ (Check/Study) และการเสนอแนวทางการปรับปรุง (Act) วางแผนปรับปรุงและดำเนินการปรับปรุงตามผลการประเมิน โดยมีองค์ประกอบในการประกันคุณภาพ อย่างน้อย 6 ด้าน คือ 1) การกำกับมาตรฐาน 2) บัณฑิต 3) นักศึกษา 4) อาจารย์ 5) หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน 6) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับตัวบ่งชี้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Office of the Higher Education Commission, 2015, online) โดยเฉพาะในองค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน มีตัวบ่งชี้ที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพของการบริหารหลักสูตร ตามกรอบมาตรฐาน ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ที่ 5.1 สารของรายวิชาในหลักสูตร 5.2 การวางระบบผู้สอน และกระบวนการ จัดการเรียนการสอน 5.3 การประเมินผู้เรียน 5.4 ผลการดำเนินงานหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษา ซึ่งครอบคลุมกระบวนการที่สำคัญของการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน เป็นส่วนสำคัญที่จะสะท้อนคุณภาพของหลักสูตร

ผลการประเมินคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ย้อนหลัง 2 ปี หลักสูตรที่มีผลคะแนนเฉลี่ย ในองค์ประกอบที่ 5 (เฉพาะตัวบ่งชี้ที่ 5.1-5.3 ประเภทกระบวนการ) ต่ำกว่า 3.00 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 169 หลักสูตร และ 2560 จำนวน 88 หลักสูตร ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพที่เน้นกระบวนการ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพที่เน้นกระบวนการ

0	1	2	3	4	5
- ไม่มีระบบ	- มีระบบ มีกลไก	- มีระบบ มีกลไก	- มีระบบ มีกลไก	- มีระบบ มีกลไก	- มีระบบ มีกลไก
- ไม่มีกลไก	- ไม่มีการนำระบบ	- มีการนำระบบกลไกไปสู่	- มีการนำระบบกลไกไปสู่	- มีการนำระบบกลไกไปสู่	- มีการนำระบบ กลไกไปสู่การ
- ไม่มีแนวคิดใน	กลไกไปสู่การปฏิบัติ/	การปฏิบัติ/ดำเนินงาน	การปฏิบัติ/ดำเนินงาน	การปฏิบัติ/ดำเนินงาน	ปฏิบัติ/ดำเนินงาน
การกำกับ	ดำเนินงาน	- มีการประเมิน	- มีการประเมิน	- มีการประเมิน	- มีการประเมินกระบวนการ
ติดตามและ		กระบวนการ	กระบวนการ	กระบวนการ	- มีการปรับปรุง/พัฒนา
ปรับปรุง		- ไม่มีการปรับปรุง/	- มีการปรับปรุง/พัฒนา	- มีการปรับปรุง/พัฒนา	กระบวนการจากผลการประเมิน
- ไม่มีข้อมูล	พัฒนากระบวนการ	กระบวนการจากผลการ	กระบวนการจากผลการ	กระบวนการจากผล	- มีผลจากการปรับปรุงเห็นชัดเจน
หลักฐาน		ประเมิน		การประเมิน	เป็นรูปธรรม
				- มีผลจากการปรับปรุง	- มีแนวทางปฏิบัติที่ดีโดยมีหลักฐาน
				เห็นชัดเจนเป็นรูปธรรม	เชิงประจักษ์ ยืนยันและกรรมการ
					ผู้ตรวจประเมิน ให้เหตุผลอธิบาย
					การเป็นแนวปฏิบัติที่ดีได้ชัดเจน

ที่มา : Office of the Higher Education Commission, 2015, p. 81

จากตารางที่ 1 อธิบายได้ว่า คะแนนต่ำกว่าระดับ 3 คะแนน คือการดำเนินการยังไม่เป็นระบบ และเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ว่า คะแนนระดับ 3 จะต้องมีการระบบและกลไก และนำไปสู่การปฏิบัติ ตามวงจรคุณภาพ PDCA หากหลักสูตรมีผลคะแนนต่ำกว่า 3.00 แสดงให้เห็นว่ายังขาดการประเมินกระบวนการ (Check) และการปรับปรุง/พัฒนากระบวนการจากผลการประเมิน (Action) อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการดำเนินการในตัวบ่งชี้ที่ 5.1-5.3 จะแสดงให้เห็นในตัวบ่งชี้ที่ 5.4 หากไม่ได้รับการกำกับติดตามให้ดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่องแล้ว จะส่งผลต่อการประเมินคุณภาพหลักสูตรเมื่อสิ้นปีการศึกษา ที่ยากต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการนั้น ๆ ได้ ส่งผลให้หลักสูตรไม่ได้รับการปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างทันทั่วถึง การแก้ไขปรับปรุงจะทำให้ได้เมื่อเข้าสู่ปีการศึกษาถัดไป จึงนำมาสู่ความสนใจศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบัน ในองค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อให้ได้แนวทาง การดำเนินการเพิ่มเติมหรือออกแบบการดำเนินการใหม่ โดยผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาของหลักสูตรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันในองค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการของหลักสูตร ในองค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap analysis) การดำเนินการในปัจจุบัน

ประโยชน์การวิจัย

ประโยชน์เชิงวิชาการ

ทำให้นักวิชาการด้านการศึกษานักประเมินคุณภาพ องค์กรที่บริหารจัดการด้านคุณภาพของสถาบันการศึกษาทราบระดับผลการดำเนินการปัจจุบัน ปัญหาในการดำเนินการและสาเหตุ แล้วนำไปวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap analysis) ปรับปรุงให้เป็นไปตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาและมีผลคะแนนที่สูงขึ้นได้

ประโยชน์เชิงบริหาร

1. ระดับหลักสูตร ได้ทราบปัญหาที่แท้จริงที่เกิดขึ้น ส่งผลให้มีการพัฒนาการดำเนินงานให้เป็นไปตามระบบและกลไกการประกันคุณภาพและมีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
2. ระดับคณะ ผู้บริหารได้นำไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะให้เป็นไปตามกลไกการประกันคุณภาพ
3. ระดับมหาวิทยาลัย ผู้บริหารได้นำไปใช้เป็นนโยบายประกอบการตัดสินใจทางการบริหารคุณภาพ การศึกษาระดับหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีมาตรฐาน
4. ระดับหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านการประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัย ได้นำไปเป็นสารสนเทศในการปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นไปตามระบบและกลไกการประกันคุณภาพให้มีมาตรฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ได้รับการยืนยันการยกเว้นการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รหัสโครงการวิจัย SWUEC-G-048/2563X หมายเลขรับรอง SWUEC/X/G048/2563 วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2563 มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารเอกสารคู่มือระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และผลการประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2561 องค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมิน ผู้เรียน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่ 5.1 สารของรายวิชาในหลักสูตร ตัวบ่งชี้ที่ 5.2 การวางระบบผู้สอนและกระบวนการ จัดการเรียนการสอน ตัวบ่งชี้ที่ 5.3 การประเมินผู้เรียน และตัวบ่งชี้ที่ 4 ผลการดำเนินงานหลักสูตรตามกรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย หลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 342 หลักสูตร ผู้ตรวจประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 180 คน บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านการประกันคุณภาพของคณะ/หลักสูตร จำนวน 26 คณะ กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีเลือก แบบเจาะจง (Purposive sampling) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอน จำนวน 40 หลักสูตร ๆ ละ 1 คน รวม 40 คน จำนวน 3 กลุ่มสาขาวิชา ได้แก่ กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2) ผู้ตรวจประเมิน คุณภาพภายในระดับหลักสูตร จำนวน 30 คน และ 3) บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านการประกันคุณภาพของคณะ/ หลักสูตร จำนวน 26 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการสอบถามสภาพและปัญหาการดำเนินงานในปัจจุบันตามองค์ประกอบที่ 5 ตัวบ่งชี้ที่ 5.1-5.4 ได้แก่ 1) แบบวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินคุณภาพภายในโปรแกรม Microsoft excel 2) แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เป็นแบบสอบถามออนไลน์ด้วยการใช้เครื่องมือ Google Form 3) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ลักษณะแบบปลายเปิด และ 4) แบบวิเคราะห์ช่องว่าง โดยนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ระดับหลักสูตร จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสม ของข้อคำถามรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการ ความเหมาะสมของภาษา และนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

4. เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมีนาคม 2563 ดังนี้ 1) บันทึกข้อมูลในโปรแกรม Excel 2) ส่ง QR Code แบบสอบถามออนไลน์ให้กลุ่มตัวอย่าง 3) ขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ด้วยแบบสัมภาษณ์ และ 4) รวบรวมข้อมูลช่องว่างเพื่อหาแนวทางและการแก้ไขปัญหา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย วิเคราะห์ข้อมูลผลประเมินคุณภาพภายใน ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ ช่องว่าง ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

กำหนดเกณฑ์การแปลผลโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ตามวิธีของบุญชม ศรีสะอาด (Srisa-ard, 2010, pp. 120-127) คือ ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 ระดับมากที่สุด 3.51-4.50 ระดับมาก 2.51-3.50 ระดับปานกลาง 1.51-2.50 ระดับน้อย และ 1.00-1.50 ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบัน มีผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพการประเมินคุณภาพภายใน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์รายงานผลการประเมินคุณภาพภายในตามองค์ประกอบที่ 5 มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ตัวบ่งชี้	กลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ				กลุ่มวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี				กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์			
	ปริญญาตรี		บัณฑิตศึกษา		ปริญญาตรี		บัณฑิตศึกษา		ปริญญาตรี		บัณฑิตศึกษา	
	ร้อยละ	$\bar{X}$	ร้อยละ	$\bar{X}$	ร้อยละ	$\bar{X}$	ร้อยละ	$\bar{X}$	ร้อยละ	$\bar{X}$	ร้อยละ	$\bar{X}$
5.1	75.00	2.75	72.34	2.87	81.40	2.84	61.13	2.74	66.67	2.93	66.67	2.82
5.2	75.00	3.00	75.53	2.84	67.44	2.74	70.65	2.67	71.43	2.81	51.02	2.76
5.3	50.00	2.50	67.00	2.79	60.47	2.63	50.00	2.47	57.14	2.55	55.10	2.69
5.4	75.00	4.88	88.30	4.88	81.40	4.79	79.35	4.69	85.71	4.92	83.67	4.88
เฉลี่ย	68.75	3.28	75.79	3.34	72.67	3.25	65.28	3.14	70.23	3.30	64.15	3.28

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาพรวมของทุกกลุ่มสาขาวิชา มีผลคะแนนเฉลี่ยตัวบ่งชี้มากกว่า 3 คะแนน พิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ 5.4 มีผลคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดทุกกลุ่มสาขาวิชา โดยกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}=4.92$) รองลงมาคือ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระดับปริญญาตรี ($\bar{X}=4.79$) กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ระดับบัณฑิตศึกษา และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ระดับบัณฑิตศึกษา ($\bar{X}=4.88$) ส่วนกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ($\bar{X}=4.79$) และระดับบัณฑิตศึกษา ($\bar{X}=4.69$) มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด

1.2 ผลการวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินการในปัจจุบัน แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การดำเนินการตามวงจรคุณภาพ PDCA ของผู้รับผิดชอบหลักสูตร

รายการ	ระดับการดำเนินการ			
	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
การวางแผน (Plan : P)	65.00	4.15	0.58	มาก
การดำเนินการตามแผน (Do : D)	55.00	3.65	0.58	มาก
การประเมินผล (Check : C)	75.00	3.85	0.48	มาก
การปรับปรุงการดำเนินงาน (Action : A)	72.50	2.83	0.50	มาก
ภาพรวม	66.87	3.62	0.53	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาพรวมระดับดำเนินการตามวงจรคุณภาพ PDCA ของผู้รับผิดชอบหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D.=0.53) และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการวางแผนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.58) ส่วนด้านการปรับปรุงการดำเนินงานอยู่ในระดับมากน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.83$, S.D.=0.50)

ผลการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า มีปัญหาด้าน 1) กำหนดการที่ไม่ชัดเจน ควรมีวางแผนล่วงหน้า หรือแจ้งหลักสูตรแต่เนิ่น ๆ 2) การวางแผนมีข้อมูลประกอบการวางแผนน้อย การปฏิบัติกับแผนอาจจะไม่ได้ตรงกัน หรือไม่สามารถดำเนินการตามแผนได้ครบถ้วน 3) การจัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ หรือเรียกว่า มคอ. ได้แก่ มคอ. 3 และ มคอ. 5 ของบางรายวิชา มักจะตกเป็นภาระของประธานหลักสูตร หรือผู้รับผิดชอบหลักสูตร เมื่อขอข้อมูลในด้านต่าง ๆ ออกไป และ 4) มีกำหนดให้ส่งกลับแต่ไม่ได้ส่งกลับ ภายในเวลาที่กำหนด 5) ไม่มีความชำนาญและทักษะการทำงาน และได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไข ปรับปรุง ได้แก่ 1) ต้องการให้ประกาศแจ้งกำหนดการดำเนินงานล่วงหน้า 2) มหาวิทยาลัยมีการอบรมให้ความรู้ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรให้มีทักษะการจัดระบบ และการวางแผนล่วงหน้าโดยเน้นการปฏิบัติที่เข้าใจง่าย หลักการไม่ยุ่งยาก และลดจำนวนการทำงานเอกสาร 3) ด้านข้อมูลประกอบการดำเนินงานควรรวบรวมและจัดเก็บ ข้อมูลไว้ล่วงหน้า เตรียมข้อมูลให้พร้อมมากขึ้น ควรมีระบบการจัดเก็บข้อมูลและระบบจัดเก็บข้อมูลสำรอง นอกจากนี้เห็นว่าควรมีการกำกับติดตามให้หลักสูตรได้ดำเนินการตามแผน และปรับปรุงได้ทันเวลา มีระบบแจ้งเตือน อาจารย์ประจำวิชาให้ดำเนินการทำ มคอ. 3 ให้เสร็จก่อนเปิดภาคการศึกษา และทำ มคอ. 5 ภายใน 30 วัน หลังจากการส่งเกรดแล้ว หรือแจ้งเตือนให้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ และ 4) ด้านการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง มหาวิทยาลัยควรปรับข้อมูลการรายงานให้กระชับ กำหนดรูปแบบการเก็บข้อมูลให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน และมีการติดตามผลเป็นระยะ

ตารางที่ 4 การดำเนินการเกณฑ์การประเมินกำหนดตามวงจรคุณภาพ PDCA ของผู้ตรวจประเมินคุณภาพภายใน

การดำเนินการ	ระดับการดำเนินการ			
	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ปฏิบัติตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ในคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา	93.33	4.93	0.25	มากที่สุด
2. ตัวบ่งชี้ประเภทกระบวนการเป็นไปตามที่เกณฑ์ประเมินกำหนด	60.00	3.10	0.71	ปานกลาง
3. หลักสูตรไม่สามารถแก้ไขการดำเนินงานตามคำแนะนำในปีการศึกษาที่ประเมินได้	43.33	3.77	0.77	มาก
ภาพรวม	65.55	3.93	0.57	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาพรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$, S.D.=0.57) ได้ดำเนินการตรวจประเมินตามวงจรคุณภาพ PDCA ตามเกณฑ์การให้คะแนนตามที่กำหนดไว้ในคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.93$, S.D.=0.25) โดยผู้ตรวจประเมินได้ให้คำแนะนำการดำเนินงานในตัวบ่งชี้ที่เป็นประเภทกระบวนการ และผลลัพธ์ แต่หลักสูตรไม่สามารถนำไปแก้ไขการดำเนินงานได้ในปีการศึกษาที่ประเมินฯ ได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.77) สำหรับการดำเนินงานในตัวบ่งชี้ที่เป็นประเภทกระบวนการเป็นไปตามที่เกณฑ์การประเมินกำหนด หลักสูตรดำเนินการครบตามวงจร PDCA อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$, S.D.=0.71)

ผลการจากสัมภาษณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาว่า 1) หลักสูตรไม่ได้นำผลการประเมินในปีการศึกษาที่แล้วมาวางแผนพัฒนาอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม 2) ไม่ได้นำประเด็นสำคัญมาปรับปรุงและการกำหนดตัวชี้วัดยังไม่ชัดเจน 3) การตั้งเป้าหมายไม่ท้าทาย 4) ปัญหาการเขียนไม่เป็นกระบวนการ PDCA เมื่อการวางแผนไม่ชัดเจนจึงให้การปฏิบัติตามแผนขาดความชัดเจนด้วย 5) ไม่มีการตรวจสอบเป็นระยะ ไม่ได้ทำตามที่ได้วางแผนไว้ 6) ขาดการอธิบายผลการดำเนินงานตามที่หลักสูตรออกแบบ ส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมผลจากข้อมูลที่มีเท่านั้น 7) ไม่ได้ติดตามผลการดำเนินงานอย่างแท้จริง และโดยมากไม่ค่อยทำตามแผนงานที่วางไว้ 8) ไม่ค่อยพบว่ามีผลการดำเนินการถึงขั้นตอนการประเมินกระบวนการ หรือเป็นการตรวจสอบกิจกรรมย่อยไม่ได้เป็นระบบใหญ่ และไม่ค่อยพบว่ามีผลการดำเนินการถึงขั้นตอนการนำผลการประเมินกระบวนการไปปรับปรุง ไม่พบการเขียนแผนการปรับปรุงที่ชัดเจน โดยมากพบข้อความจะปรับปรุงในปีต่อไป โดยได้เสนอแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง เริ่มตั้งแต่ 1) การวางแผนควรนำผลการประเมินคุณภาพในการศึกษาที่ผ่านมา 2) นำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนและตัวชี้วัดอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหา และพัฒนาการดำเนินงานได้ถูกต้อง 3) ให้อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตรทุกคนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย 4) เมื่อวางแผนการดำเนินการไว้แล้วควรปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานที่ได้วางแผนไว้ 5) ต้องมีการตรวจสอบระหว่างดำเนินการหรือกำกับติดตามให้ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ในแต่ละช่วงอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินการได้ดียิ่งขึ้น 6) ควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่หลักสูตรเพิ่มเติมในเรื่องการเขียนรายงานการประเมินตนเอง หรือการดำเนินการตามเกณฑ์ประเมินคุณภาพ นอกจากนี้การจัดให้มีที่ปรึกษาอาจช่วยให้หลักสูตรสามารถดำเนินการตามระบบได้ดีขึ้น 7) ด้านการเขียนรายงานการประเมินตนเองอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรควรดำเนินการเองหรือควบคุมอย่างใกล้ชิดและใส่ใจ 8) เมื่อการประเมินเสร็จสิ้นแล้วควรมีรายงานผลการประเมินคุณภาพให้ผู้บริหารระดับคณะและมหาวิทยาลัยได้รับทราบ จะช่วยให้ทราบสภาพการดำเนินงานและปัญหาในการดำเนินงาน เพื่อจะได้นำไปสู่การสนับสนุนและแก้ไขปัญหา

ตารางที่ 5 สภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการ	ระดับสภาพและปัญหา			
	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. กำหนดแผนและแจ้งให้หลักสูตรทราบล่วงหน้าก่อนเริ่มปีการศึกษา	42.31	3.81	0.75	มาก
2. จัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องส่งให้หลักสูตรล่วงหน้าก่อนเริ่มปีการศึกษา	73.08	3.81	0.49	มาก
3. ติดตามและรายงานผลของหลักสูตรเป็นระยะตามแผนและเสนอผู้บริหารรับทราบ	69.23	3.31	0.47	ปานกลาง
4. แจ้งเตือนให้หลักสูตรรับทราบและดำเนินการเป็นระยะตามแผนที่กำหนดไว้	53.85	2.54	0.51	ปานกลาง
5. ร่วมแก้ปัญหาของหลักสูตรได้ทันเวลาและมีความถูกต้อง	80.77	2.81	0.40	ปานกลาง
ภาพรวม	63.84	3.25	0.52	ปานกลาง

จากตารางที่ 5 พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.25$, $S.D.=0.52$) โดยได้มีการกำหนดแผนการดำเนินงานและแจ้งให้หลักสูตรรับทราบล่วงหน้าก่อนเริ่มปีการศึกษา และจัดเตรียมข้อมูล เอกสารแบบฟอร์มที่เกี่ยวข้อง และส่งหลักสูตรรับทราบล่วงหน้าก่อนเริ่มปีการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, $S.D.=0.75$, $\bar{X}=3.81$ และ $S.D.=0.49$) สำหรับการติดตามการดำเนินงานประกันคุณภาพของหลักสูตรเป็นระยะตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ และรายงานผลการติดตามการดำเนินงานประกันคุณภาพของหลักสูตรให้ผู้บริหารรับทราบเป็นระยะตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ รวมทั้งปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพของหลักสูตรให้หลักสูตรได้อย่างทันเวลาและมีความถูกต้อง และการแจ้งเตือนการดำเนินงานประกันคุณภาพของหลักสูตรให้หลักสูตรรับทราบและดำเนินการเป็นระยะตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.31$, $S.D.=0.47$, $\bar{X}=2.81$, $S.D.=0.40$ และ $\bar{X}=2.54$, $S.D.=0.51$)

ผลการจากสัมภาษณ์เพิ่มเติมประเด็นปัญหาและอุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข มีความเห็นว่า อยากให้มหาวิทยาลัยมีการติดตามการดำเนินงานประกันคุณภาพของหลักสูตรเป็นระยะในระหว่างปีการศึกษา รวมถึงการจัดทำรายงานการประเมินตนเองของหลักสูตร อยากให้มีการรวบรวมข้อมูลเป็นระยะ มีระบบฐานข้อมูลไว้สำหรับจัดเก็บข้อมูล

2. ผลการศึกษาเพื่อแนวทางการพัฒนาการดำเนินการของหลักสูตร โดยการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap analysis) การดำเนินการ แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 6 สรุปผลการวิเคราะห์ช่องว่างดำเนินการ (Gap analysis)

ตัวบ่งชี้/กิจกรรม	การดำเนินการที่มีอยู่แล้ว (สภาพและปัญหาการดำเนินการ)	แนวทางการดำเนินการ เพิ่มเติม/ทำใหม่
ตัวบ่งชี้ที่ 5.1 สารของรายวิชาในหลักสูตร, ตัวบ่งชี้ที่ 5.2 การวางระบบผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอน ตัวบ่งชี้ที่ 5.3 การประเมินผู้เรียน, 5.4 ผลการดำเนินงานหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ		
1. การจัดทำกระบวนการ PDCA กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย (P-Planning)	- มีการจัดทำกระบวนการ กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย แสดงให้เห็นขั้นตอนในการดำเนินงาน แต่ยังไม่มีการตรวจสอบ - มีการกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการดำเนินงาน - มีการแสดงขั้นตอนในการดำเนินงาน	- ควรมีการตรวจสอบกระบวนการ กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ขั้นตอนในการดำเนินงาน ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา และต้นภาคการศึกษาต้น/ภาคการศึกษาปลาย - ควรมีวางแผนล่วงหน้า หรือแจ้งหลักสูตรให้ทราบล่วงหน้า
2. การนำกระบวนการ PDCA ไปปฏิบัติ (D-Doing)	- มีการจัดทำกระบวนการ กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย - มีการนำขั้นตอนที่กำหนดไว้ไปสู่ การปฏิบัติ (ปฏิบัติอย่างไร, ใคร เป็นผู้ปฏิบัติ) - แสดงกิจกรรมที่ดำเนินการและ ผล ที่เกิดจากการได้ปฏิบัติตาม ขั้นตอนที่กำหนดไว้	- ควรมีการติดตามตรวจสอบการนำขั้นตอน ที่กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติ ในระหว่าง ภาคการศึกษาต้นและปลาย (กำหนดการเข้าติดตามเป็นไปตาม กระบวนการ PDCA ที่หลักสูตรกำหนด)

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้/กิจกรรม	การดำเนินการที่มีอยู่แล้ว (สภาพและปัญหาการดำเนินการ)	แนวทางการดำเนินการ เพิ่มเติม/ทำใหม่
3. การประเมินกระบวนการ PDCA (C-Check)	- มีการจัดทำกระบวนการ การกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย - มีขั้นตอนในการดำเนินงาน และนำขั้นตอนที่กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติ - ในขั้นตอนการประเมินกระบวนการยังไม่ครอบคลุมทุกกระบวนการ หรือยังไม่เห็นผลจากการประเมินกระบวนการ	- ควรมีการติดตามตรวจสอบในขั้นตอนการประเมินกระบวนการ โดยแสดงให้เห็นถึงการกำหนดผู้ทำหน้าที่ประเมินวิธีการประเมิน รวมถึงผลที่ได้จากการประเมิน ในระหว่างภาคการศึกษาต้นและปลาย (กำหนดการเข้าติดตามเป็นไปตามกระบวนการ PDCA ที่หลักสูตรกำหนด)
4. การนำผลการประเมิน PDCA ไปปรับปรุง (A-Action)	- มีการจัดทำกระบวนการ การกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย - มีขั้นตอนในการดำเนินงาน และมีการนำขั้นตอนที่กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติ - การประเมินกระบวนการยังไม่ครอบคลุมทุกกระบวนการ หรือยังไม่เห็นผลจากการประเมินกระบวนการ - การนำเอาผลหรือปัญหาที่พบจากการประเมินไปปรับปรุงยังไม่ครบถ้วนทุกกระบวนการ และยังไม่เห็นผลจากการปรับปรุง	- ควรมีการติดตามตรวจสอบในขั้นตอนการประเมินกระบวนการ โดยแสดงให้เห็นถึงการกำหนดผู้ทำหน้าที่ประเมินวิธีการประเมิน รวมถึงผลที่ได้จากการประเมิน - เพิ่มกระบวนการในการติดตามการนำหรือปัญหาที่พบจากการประเมินไปปรับปรุง ในระหว่างภาคการศึกษาต้นและปลาย (กำหนดการเข้าติดตามเป็นไปตามกระบวนการ PDCA ที่หลักสูตรกำหนด)

จากตารางที่ 6 อธิบายได้ว่า มีแนวทางการดำเนินการเพิ่มเติมหรือออกแบบการดำเนินการใหม่ โดยจัดให้มีการกำกับติดตามการดำเนินงานในขั้นตอนของกระบวนการ PDCA ให้สอดคล้องกับวิธีการประเมินความก้าวหน้า (Formative evaluation) นั่นคือการประเมินเพื่อปรับปรุง ที่มักจะใช้ประเมินผลระหว่างแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการ เพื่อให้ผลที่ได้จากการประเมินจะช่วยตรวจสอบว่าได้นำไปดำเนินการตามแผนงานของหลักสูตรหรือไม่และมีความก้าวหน้ามากน้อยเพียงไร โดยเริ่มตั้งแต่การกำกับติดตามการจัดทำแผนการดำเนินการ (Planning) การกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย (Objective) และขั้นตอนในการดำเนินงาน การกำกับติดตามขั้นตอนการนำขั้นตอนหรือแผนการดำเนินการที่กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติ (Doing) การกำกับติดตามในขั้นตอนการประเมินกระบวนการ (Check) และการกำกับติดตามขั้นตอนการนำผลการประเมินไปปรับปรุง (Acting)

อภิปรายผล

มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามกฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน โดยมีกระบวนการและวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (ปีการศึกษา 2557-2561) ตามวงจรคุณภาพ ประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินงานและเก็บข้อมูล การประเมินคุณภาพ และการเสนอ

แนวทางการปรับปรุง ในองค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน มีตัวบ่งชี้ที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพของการบริหารหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ที่ 5.1 สารขอรายวิชาในหลักสูตร 5.2 การวางระบบผู้สอน และกระบวนการจัดการเรียนการสอน 5.3 การประเมินผู้เรียน 5.4 ผลการดำเนินงานหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ที่ครอบคลุมกระบวนการที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน เป็นส่วนสำคัญที่จะสะท้อนคุณภาพของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน รวมถึงการประเมินผลผู้เรียน อย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ดังผลการวิจัยที่ปรากฏว่าโดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกตัวบ่งชี้ ซึ่งในการผลิตบัณฑิตเพื่อให้บัณฑิตมีคุณลักษณะพึงประสงค์และเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพการดำเนินงานและการบริหารงานระดับหลักสูตรถือว่าสำคัญที่สุด จึงควรมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร เพื่อเป็นการประกันคุณภาพการจัดการศึกษาว่าหลักสูตรได้ดำเนินการเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นกิจกรรมที่สำคัญในดำเนินงานหลักสูตร เพราะมีส่วนสำคัญในการช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพครบวงจรของการพัฒนาหลักสูตร (Srisa-ard, 2003, p. 50) โดยกำหนดให้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรการดำเนินการตั้งแต่การควบคุมคุณภาพ การติดตามตรวจสอบคุณภาพ และการพัฒนาคุณภาพ การพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้ผลการบริหารจัดการหลักสูตรที่ได้คุณภาพตามมาตรฐานการอุดมศึกษา โดยมุ่งไปที่ระบบการประกันคุณภาพ การศึกษามากกว่าการประเมินคุณภาพ คณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดให้การประกันคุณภาพมีการดำเนินการตั้งแต่การวางระบบคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ การติดตามตรวจสอบคุณภาพ การประเมินคุณภาพ และการพัฒนาคุณภาพ ตามวงจรคุณภาพ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การดำเนินงานและเก็บข้อมูล การประเมินคุณภาพ และการเสนอแนวทางการปรับปรุง (Office of the Higher Education Commission, 2015, p. 30)

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานมีผลเฉลี่ยอยู่ในระดับ 3 คะแนน ซึ่งหมายถึงว่าหลักสูตรมีระบบมีกลไก (มีแผนการดำเนินการ) และได้มีระบบกลไกที่ไว้วางแผนไว้นำไปสู่การปฏิบัติ/ดำเนินงาน เมื่อดำเนินการแล้วได้มีการประเมินกระบวนการ และมีการปรับปรุง/พัฒนากระบวนการจากผลการประเมิน ตามเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพที่เน้นกระบวนการ (Office of the Higher Education Commission, 2015, p. 81) อย่างไรก็ตามในขั้นตอนการนำผลการประเมินกระบวนการไปปรับปรุง/พัฒนากระบวนการ หรือการปรับปรุงการดำเนินงานยังไม่ชัดเจนเป็นรูปธรรม จึงทำให้ยังไม่สามารถปรับปรุงกระบวนการได้ทันเวลาในปีการศึกษาที่ประเมิน หลักสูตรส่วนใหญ่จะได้รับทราบว่าจะต้องปรับปรุงกระบวนการก็ต่อเมื่อมีคณะกรรมการตรวจประเมินฯ เข้าไปทำการประเมินคุณภาพของหลักสูตรเมื่อสิ้นปีการศึกษา ส่งผลให้ปัญหาของกระบวนการจึงได้รับการวินิจฉัยแก้ปัญหาไม่ทันเวลาที่ในปีการศึกษานั้น และเมื่อเริ่มต้นปีการศึกษาใหม่ จุดอ่อนหรือโอกาสในการพัฒนาที่ได้รับจากการประเมินฯ ในปีการศึกษาที่ผ่านมาอาจยังไม่ได้นำไปพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาเพื่อให้การดำเนินการที่ดีขึ้นในปีการศึกษาถัดไป ส่งผลให้ยังไม่เกิดการพัฒนามตามวงจรการประกันคุณภาพที่แท้จริง เมื่อวิเคราะห์ถึงช่องว่างนี้การเพิ่มขั้นตอนในการกำกับติดตามหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อให้เกิดกระบวนการกำกับติดตามการดำเนินการของหลักสูตรให้เกิดการปรับปรุง/พัฒนาได้อย่างทันเวลาที่ ปัญหาที่พบระหว่างการดำเนินกิจกรรมของหลักสูตรจะได้รับการแก้ไขโดยทันที สอดคล้องกับใจพิทย์ เชื้อรัตนพงษ์ (Chuaratanaphong, 1996, p. 189) ที่กล่าวว่า เป็นกิจกรรมสำคัญที่ต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่มีความทันสมัยและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร ซึ่งผลของการประกันคุณภาพหลักสูตรจะนำมาปรับปรุง

พัฒนาหลักสูตรทำให้หลักสูตรได้รับการยอมรับและสร้างความเชื่อมั่น รวมทั้งเป็นการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ชุมชนและสังคมเกิดความมั่นใจว่าหลักสูตรของสถาบันการศึกษามีการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ (Chuaratanaphong, 1996, p. 189)

สำหรับปัญหาที่พบจากการวิเคราะห์ช่องว่าง ทำให้ค้นพบแนวทางเพิ่มเติมหรือออกแบบการดำเนินการใหม่ โดยจัดให้มีการกำกับติดตามการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการ PDCA สอดคล้องกับวิธีการประเมินความก้าวหน้า จะช่วยตรวจสอบว่าได้ดำเนินไปตามแผนงานและมีความก้าวหน้ามากหรือน้อย แสดงให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินการกำกับติดตามการดำเนินงานในขั้นตอน รวมถึงการกำหนดผู้ทำหน้าที่ประเมิน วิธีการประเมิน และผลที่ได้จากการประเมิน ติดตามว่ามีการนำหรือปัญหาที่พบจากการประเมินไปปรับปรุงผล สอดคล้องกับ สุวิมล ว่องวานิชย์ (Wongwanich, 2000, pp. 51-52) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการประเมินผลภายในของสถานศึกษา ว่า “วงจร PDCA เป็นกระบวนการปฏิบัติงานที่มีการตรวจสอบตนเองอยู่ตลอดเวลา ประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบ และการนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุง ทั้งนี้สถานศึกษาอาจเคยทำการประเมินตนเองอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีแบบแผนหรือไม่มีระบบที่แน่นอนก็ได้ แต่จุดเน้นของการวิจัยนี้จะอยู่ที่ความพยายามผลักดันให้สถานศึกษามีการดำเนินการประเมินตนเองอย่างเป็นระบบ (Systematic evaluation) โดยเฉพาะในขั้นตอนของการตรวจสอบการดำเนินงานของตนเอง (Check)” ซึ่งนำผลการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap analysis) ที่ได้นำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาเครื่องมือในการกำกับติดตามหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

หลักสูตร คณะ และมหาวิทยาลัยควรนำผลการศึกษาศาสนาและปัญหาการดำเนินการ ผลการวิเคราะห์ช่องว่างในการดำเนินการไปพิจารณา เพื่อดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานของหลักสูตร ให้เป็นไปตามระบบประกันคุณภาพ PDCA

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาศาสนาและปัญหาการดำเนินการ วิเคราะห์ช่องว่างในองค์ประกอบอื่น ๆ ของระบบประกันคุณภาพการศึกษา ระดับหลักสูตร เพื่อดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานของหลักสูตร ให้เป็นไปตามระบบประกันคุณภาพ PDCA

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบการดำเนินงานระหว่างหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาต่าง ๆ

2.3 ควรศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการเกิดปัญหาการดำเนินการระหว่างหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- Chuaratanaphong, J. (1996). *Curriculum development: principles and practices*. Bangkok : Educational Administration, Publisher of Chulalongkorn University. (In Thai)
- Office of the Higher Education Commission. (2015). *Internal education quality assurance for Education 2014*. Bangkok : Pappim. (In Thai)

- Office of the Higher Education Commission. (2015). *Thai Qualifications Framework for Higher Education*. Retrieved February 27, 2019, from <http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews8/tqf-cycle.pdf> (In Thai)
- Srisa-ard, B. (2003). *Curriculum development*. Bangkok : Suriwiyasarn. (In Thai)
- Srisa-ard, B. (2010). *Introduction research* (8th ed.). Bangkok : Suriwiyasarn. (In Thai)
- Wongwanich, S. (2013). A research and development of the internal evaluation system of basic educational institutions. *Journal of research methodology*, 13(1), 67-89. (In Thai)

ผู้เขียนบทความ

นางสาววรลักษณ์ ศรีอนันต์

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เลขที่ 114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110
E-mail: woralak.sriananta@g.swu.ac.th

รองศาสตราจารย์ ดร.องอาจ นัยพัฒน์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวิกา ตั้งประภา

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ